

BAĞCILAR'DA ENGELLİ POLİTİKALARI VE ENGELLİLERE YÖNELİK UYGULAMALAR

Prof. Dr. Ali Seyyar¹

GİRİŞ

Engelli bireylerin kendilerini içinde yaşadıkları kentin ve mahallenin bir parçası olarak görebilmeleri için, toplum hayatına tam olarak katılabilmeleri gerekmektedir. Toplum hayatına tam katılım açısından kendilerine ne kadar çok imkân ve fırsat verilirse engelliler de kendilerini o nispette özgür ve mutlu hissedeceklerdir. Toplumsal faaliyetlere katılan engelliler, toplum ile bütünleşecek ve engellerinden dolayı dışlandıkları hissinden uzaklaşacaklardır. Engellilerin fiziksel ve psiko-sosyal özellikleri sebebiyle kendi sosyal çevrelerinde bağımsız hareket edebilmeleri ve insanlarla sağlıklı iletişim kurabilmeleri için uygun ortamlar hazırlamak, kendilerine sosyo-kültürel ve ekonomik destek oluşturmak, merkezî hükümetlerin görevi olduğu kadar yerel yönetimlerin de sorumluluk alanına girmektedir. Engellilerin yaşadıkları kentlerde sağlıklı, kaliteli ve bağımsız yaşayabilmelerini sağlamak, sosyal belediyeçilik anlayışının bir gereğidir. Engelli bireyler, özür türüne ve derecesine göre günlük yaşamlarında az veya çok bazı güçlüklerle karşılaşabilmektedirler. Fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik güçlüklerin ve engellerin ortadan kalkabilmesi, belediyelerin yerel sosyal politika konseptleri ve uygulamaları ile yakından ilgilidir. Engelli dostu yerel sosyal politikalar tasarlayabilen ve uygulayabilen belediyeler, bu anlamda engellilerin geleceğe güvenle bakmalarını sağlayan en önemli idarî birimlerdir. Bu makalemizde tarihî gelişim içinde engellilere yönelik merkezî ve yerel sosyal politikaların teorik ve pratik tezahürleri açıklandıktan sonra Bağcılar Belediyesinin engellilere yönelik uyguladığı programlar ve projeler ele alınacak ve engelli dostu yerel sosyal politikalar açısından değerlendirilecektir.

1. ENGELLİLERİN PSİKO-SOSYAL SORUNLARININ GENEL ÇERÇEVESİ

Bir çözüm stratejisi olarak engelli politikaları, engellilerin içinde buldukları psiko-sosyal sorunlarından hareketle bu sorunların giderilmesine odaklanmaktadır. Dolayısıyla Bağcılar Belediyesinin yerel engelliler politikalarını ve uygulamalarını ele almadan önce engellilerin karşılaştıkları sorunları bilmekte fayda vardır. Şu veya bu sebepten dolayı özürlü hâle gelen insanların içinde buldukları psiko-sosyal durum, onların bakış açılarını ve toplumla ilişkilerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu kişilerin özürsüzlükleri sebebiyle yaşadıkları psiko-sosyal sorunları (Engellilik Sorunları) aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Aytaç, 2000:3):

1.) **Aşğılık Kompleksi:** Yeterince psiko-sosyal destek göremeyen birçok bedensel engelli, kolaylıkla özürsüzlüklerini mutsuzluk kaynağı yapabilmekte, kendilerini

¹ Seyyar, Ali; "BAĞCILAR'DA ENGELLİ POLİTİKALARI VE ENGELLİLERE YÖNELİK UYGULAMALAR" (ed. Bozlağan, Recep); BAĞCILAR PERSPEKTİFİ; Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları; İstanbul; 2013.

değersiz hissedebilmekte ve bundan dolayı da kendilerinden utanabilmektedir. Bazen bir duygusal tepki olarak da kendilerini acındırabilmektedirler.

2.) **Engellilik İkilemi:** Engelli birey, genelde kendisini normal bir kişi gibi kabul edilmesini istemesine rağmen, bazen kendisinden engelli insanlar gibi davranış beklendiğini düşünerek içinde hissî bir çatışma yaşayabilmektedir. Engellilik ikilemi yaşayan engelliler, sosyal rehabilitasyon hizmetleriyle bu çelişkiden kurtulabilirler.

3.) **Normal Davranışları İdealizeleştirmek:** Bazı engelli bireyler, engelli olmayan sağlam insanların tutum ve davranışlarını fazlasıyla idealize ederler. Buna bağlı olarak da kendilerine sosyal bir hedef belirlerken genelde sağlıklı ve güçlü bir insanı merkeze yerleştirirler. Fiiliyatta bu ideal hedefe ulaşmak zor olduğu için, bazı engelliler bundan dolayı hayal kırıklığına uğrarlar, özgüvenlerini veya motivasyonlarını yitirirler.

4.) **Suçluluk Duygusuna Kapılmak:** Normal standartlara uymayan davranışlarından ve(ya) bedensel ve sosyal fonksiyonlarını tam olarak yerine getirememekten dolayı engelli, kendini yetersiz ve bağımlı bir varlık olarak görmeye başlar. Bu yaklaşım engellinin şahsiyetini ve iç dünyasını tahrip etmeye başlar, neticede engelli suçluluk duygularına kapılır ve insanlardan saklanmak ister.

5.) **Grup Stereotipi Davranışlar:** Yapılan araştırmalara göre bütün engelli kişilerde hemen hemen aynı özellikler gözlenmektedir. Engelli kişinin topluma uyum sağlamak için özrünü saklamaya çalışması ve unutmak için çaba göstermesi, daha çok hatırlanmasına sebep olmaktadır. Bu da sahip olduğu özür lülüğünden dolayı endişe duymasına ve özrünün hayatını belirleyen ve yöneten ana unsur haline gelmesine sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla özür lülüğü ile barışık olamayan engelliler, daima mutsuz ve huzursuz bir hayat sürdürmek mecburiyetinde kalacaklardır.

2. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE ENGELLİLER POLİTİKALARININ TARİHİ GELİŞİMİ

2.1. Dünya'da Engelliler Politikalarının Tarihî Gelişimi

Batı dünyasında engellilere yönelik sosyal politikaların tarihî oluşum ve gelişim süreci incelendiğinde şu merhalelerden geçtiği tespit edilebilir: I. Cihan Harbine dek özür türlerine göre özel eğitim tekniklerinin geliştirilmesi ve engellilerin bu tekniklerden yararlandırılması öncelikli hedef olmuştur. I. Cihan Harbi akabinde tıbbî ve meslekî rehabilitasyon hizmetleri yoğunluk kazanmıştır. Bu süreç, II. Cihan Harbi'nin sonunda engellileri iş hayatına kazandırabilme arayışlarıyla devam etmiştir (Altan; 2001: 3).

Avrupa ülkeleri, 1970'li yıllardan itibaren özür lülük-engellilik alanında önemli kanunî düzenlemeler gerçekleştirebilmiş ve bu çerçevede engellilerin sosyal haklarını belirleyebilmiştir. Bundan önceki dönemlerde özür lülük-engellilik konusunda medikal yaklaşımın bir yansıması olan özel eğitim, tıbbî tedavi ve rehabilitasyon hâkim idi. Medikal model, gerek bakıma muhtaç engellilerin, gerekse işgücü niteliği taşıyan engellilerin temel ihtiyaçlarına cevap veremediği için, sosyal model yaklaşımlarıyla zenginleştirilmiştir. Engellilerde görülen işsizlik ve yoksulluk gibi sorunlar, sosyal dışlanmanın bir sonucu olarak görüldüğü için, örgütlü engelli hareketlerin ortaya çıkmasına da sebebiyet vermiştir. Liberal toplumların rekabetçi ve çatışmacı özelliklerinden dolayı engellilik hakları hareketleri de, sosyal baskılara karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Engellilerin örgütlenmesi, sosyal ve çevresel engelleri ortaya çıkardığı gibi, engelliler lehine kanunî düzenlemelerin de sosyal model ekseninde yapılmasına vesile olmuştur (Seyyar; 2006:187-189).

Sosyal politikaların gelişimi ile birlikte bugün engellinin toplumsal bütünleşmesinden yola çıkılarak, erken safhalarda tıbbî tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlandırılmaları, özel eğitim ihtiyacı olanlara mümkün mertebe kaynaştırma yoluyla eğitim hakkının verilmesi, işgücü niteliği taşıyan engellilerin meslekî rehabilitasyonu doğrultusunda emek piyasasında istihdamı, bu mümkün değilse korumalı işyerlerinde veya evde çalıştırılmaları önde gelen hedeflerdendir. İşgücü niteliği taşımayan veya bakıma muhtaç durumda olan engellilerin sosyal güvenlik ve(ya) sosyal bakım hizmetleri kapsamına alınması ise, engellilere dönük aktif istihdam politikalarının mümkün olmadığı durumlarda söz konusudur.

2.2. Türkiye’de Engelliler Politikalarının Tarihî Gelişimi

Türkiye, engelli dostu sosyal politikalarını Batı Dünyasına göre 20-30 sene gecikmeli olarak başlatabilmiştir. Gerçi 1976 çıkartılan 222 sayılı kanun, işsiz-yoksul engellileri ve 65 yaş üzerindeki yoksul yaşlıları, belirli bir gelire kavuşturmuştur. Ancak buradan elde edilen gelir, uzun yıllar bahsedilen iki sosyal kesimin ihtiyaçlarına cevap vermekten çok uzak kalmıştır. Batı Dünyası, sosyal model ekseninde oluşturulan kurumsal yapılarıyla engelli sorunlarına çoktan çözüm bulmuşken Türkiye, millî engelliler politikalarını belirlemek üzere Başbakanlığa bağlı Özürlüler İdaresi Başkanlığı’na ancak 1997 yılında kavuşabilmiştir. Millî politikaların temel esaslarının somut olarak belirlenmesine yardımcı olacak Özürlüler Yüksek Kurulu da bir nevi devletin inisiyatifi ile oluşturulmuştur. Özürlülük-engellilik bilinci ve örgütlü hareket de bu süreçten sonra hız kazanmıştır. 1999 yılında Türkiye’de ilk kez gerçekleştirilen “I. Özürlüler Şurası”nın temel kararları arasında özürlüler kanununun çıkarılması yer almıştır. İlk kanun taslağına bakıldığında içeriğinin medikal modele daha yakın olduğu anlaşılacaktır. Özürlülere dönük kanunî hakların belirlenmesi ile ilgili taleplerin gün ışığına çıkması ile özürlülüğe yönelik sosyal politikaların şekillenmesi de mümkün olmuştur. 2005 yılında gerçekleştirilen II. Özürlüler Şurası ise, “Özürlüler ve Yerel Yönetimler” ana temasıyla Özürlüler Kanunu’nun çıkmasını hızlandırdığı gibi, merkezî ve yerel yönetimlerin engelli dostu sosyal politikaların temel esaslarının belirlenmesine de yardımcı olmuştur.

2.2.1. Engelli Dostu Sosyal Politikaların Kaynağı Olarak “Özürlüler Kanunu”

Özürlüler Kanunu, engellilerle ilgili yılların birikmiş sorunların doğru bir şekilde çözümlenmesine önemli derecede katkı sağlamaya yarayan unsurlara sahiptir (2005 tarihli Özürlüler Kanunu). Özürlüler Kanunu, engelliler konusunu ilk kez, sosyal politika kapsamında değerlendirmiş ve böylece önemli bir paradigma değişimine yol açmıştır. Bu paradigma değişimi, kanunî düzenlemeleriyle genel olarak sosyal model anlayışına dayanan Avrupa Birliği’nin engelliler politikalarına benzemektedir. Bu kanun sayesinde bireysel biyolojik bozukluklar olarak ele alan “medikal model” yerine hukukî, fizikî, meslekî ve sosyo-kültürel engelleri ortadan kaldıran bir “sosyal model” ortaya çıkmıştır. Ayrımcılık yapmama, fırsat eşitliği ve sosyal hayatın bütün kademelerine tam katılım gibi ilkeler, kanunun temel açılımlarındandır. Sosyal model anlayışına göre, engellilik bir hastalık değil sosyal bir realite ve bir insanlık durumudur. Sosyal modelde, hayata tam olarak katılımda güçlük çeken engellilere fırsatlar tanınmaktadır. Dolayısıyla sosyal politika kapsamında engellilerin hayatlarını kolaylaştırıcı ve çevresel engelleri ortadan kaldırıcı uygulamalar esastır (Aysoy, 2004: 51-53).

3. ENGELLİLİK SORUNLARININ GİDERİLMESİNDE YEREL SOSYAL POLİTİKALARIN ÖNEMİ

Engellilik sorunları insanlık tarihi kadar eskidir. Bu sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik engelli dostu sosyal politikalar, 20. asrın ortalarından sonra özellikle Batı Avrupa’da şekillenmeye başlamıştır. Engelli dostu sosyal politikalar, bir taraftan engellilerin ortak psiko-sosyal sorunlarının (Grup Stereotipi Davranışlar) giderilmesine yönelik generalist yaklaşımlar içermekte diğer taraftan da özür türleri ve dereceleri farklı olan engellilere özel destek hizmetleri sunmaktadır.

Engellilerin toplum hayatının bütün alanlarına eşit vatandaş olarak katılmaları, engelli dostu sosyal politikaların başta gelen görevlerindedir. Gerek merkezî, gerekse yerel sosyal politikalar açısından engellilerin göz ardı edilmesi veya sorunlarının ertelenmesi, sosyal politika hedeflerinden ve ilkelerinden kabul edilen toplumsal barış ve dayanışma ruhuna aykırıdır. Dezavantajlı sosyal gruplar kapsamında değerlendirildiklerinden dolayı engelliler, son yıllarda Türkiye’de de aktif sosyal politikaların belki de en önemli ve en öncelikli kesim arasında yer almaktadır. Sosyo-ekonomik gelişme yolunda hızlı bir şekilde ilerlemek isteyen toplumlar, engelliler gibi dezavantajlı sosyal grupların hayat kalitesini de en ileri boyuta taşımakla sorumludur (Seyyar; 2008).

Dolayısıyla geniş anlamda insan hakları, dar anlamda sosyal haklar bağlamında özel ve kamusal hakların bütün vatandaşlara eşitlik ilkesi doğrultusunda verilirken, engellilerin de bu haklardan fırsatta eşitlik ilkesine göre de yararlanabilmelidirler. Bunun hayata geçirilmesi ise genelde her türlü engeli ortadan kaldırmayı hedefleyen pozitif ayrımcılık yöntemleri ile gerçekleştirilebilmektedir. Mesela engellilere istihdam hakkını tanımakla kalmayıp, emek piyasasına dönük özürlü kota sistemi veya korumalı işyeri gibi uygulamalarla bu hakkın veya hedefin somut olarak hayata geçirilmesini sağlamak engelli dostu aktif sosyal politikaların bir yansımasıdır.

Engelli dostu aktif sosyal politikaların hedefleri ve ilkeleri gibi teorik genel çerçevesinin yanında hukukî altyapısı, katılımcı demokrasinin bir gereği olarak engelli temsilcilerin görüşlerinin de yer aldığı genel mutabakat sonucunda her ne kadar merkezî idare tarafından belirleniyorsa da, uygulamada çoğu zaman yerel yönetimlerin de katılımı kaçınılmazdır. Bundan dolayıdır ki, engelli dostu aktif sosyal politikaların hayata geçirilmesinde etkinlik ve başarı elde etmek açısından yerel yönetimlerin ve özellikle belediyelerin de bu politikaların önemli bir aktörü olarak rol almaları gerekmektedir. Makalemiz bu bağlamda özellikle Bağcılar Belediyesinin engelli vatandaşlara yönelik olarak sunduğu hizmetler, yerel engelli politikalar açısından değerlendirilecektir.

3.1. Yerel Engelli Politikalarının Temel Esasları

Yerel engelli politikaları, genelde merkezî sosyal politikaların, özelde merkezî engelliler politikalarının bir parçası olduğuna göre, belediyeler, uygulamalarını bu politikaların temel esasları doğrultusunda biçimlendirmeleri gerekmektedir. Mesela engellilerin toplumla bütünleşmesini amaçlayan “Ayrımcılık Yapmama” veya “Sosyal Dışlanmayı Önleme” ilkelerinin engellilere dönük somut yansımaları açısından önemli birer paradigmalardır. Buna göre, her ne kadar iyi niyetlerle yapıldığını kabul etsek dahî “engelliler parkı”, “engelliler ormanı”, “engelliler otobüsü” veya “engelli kütüphanesi” gibi ayrımcı uygulamaların, bu temel yaklaşımlar açısından doğru oldukları iddia edilemez.

Bunun yerine engellilerin de yararlanabileceği herkese uygun park ve sosyal tesislerin meydana getirilmesi daha isabetli olacaktır. Engellilerin diğer toplumsal kesimlerle birlikte ve onlarla kaynaşarak ve bütünleşerek aynı imkânlarla kavuşturulmaları gerekmektedir. Özel uygulamalar, hizmetlerden eşit oranda yararlanabilme veya erişebilme noktasında zorlukların yaşandığında geçerli olmalıdır. Bu durumlarda yine toplumsal

bütünleşme ve fırsatlarda eşitlik ilke ve hedeflerine ulaşmak adına pozitif ayrımcılık yöntemlerine müracaat kaçınılmaz olabilmektedir.

3.2. Yerel Engelliler Politikalarının Uygulayıcısı Olarak Belediyeler

Asıl sosyal fonksiyonları, yöre insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik hizmetler sunmak olan belediyeler, bu yönüyle yöre halkının sosyal sorunlarını en yakından tespit edebilen ve çözüm üretme yeteneğine sahip olan idarî birimlerdir. Zaten kanunen de belediye yönetimleri, halkın somut ihtiyaçlarını gidermek bakımından doğrudan sorumludurlar. Türkiye nüfusunun yaklaşık olarak yüzde 80'i, toplam sayıları 3.225 olan belediye alanlarında yaşamaktadır. Bu nüfusun yaklaşık yarısının 16 büyük şehirde ikamet ettiği kabul edilmektedir. Bu oranlar ve rakamlar, aynı zamanda Türkiye'de yaşayan 8,5 milyon özürünün yaklaşık 7 milyonunun belediye alanlarında yaşadığının bir göstergesidir (Başaran; 2007: 48).

Belirtilen bu istatistikî veriler, belediye yönetimlerinin, yerel sosyal politika aktörü olarak engellilerin sosyal sorunlarıyla da direkt olarak ilgilenmesini göstermektedir. Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Büyükşehir Belediyelerine yaşlılar, engelliler, gençler ve çocuklar gibi dezavantajlı sosyal gruplara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunma görevi vermektedir. Buna göre yerel yönetimler, sosyo-kültürel faaliyetlerin organizasyonu konusunda dezavantajlı sosyal gruplara her türlü destek ve kolaylık sağlamak durumundadırlar (2004 tarihli Büyükşehir Belediyesi Kanunu; m. 7; 2. Fıkra d).

Büyükşehir Belediyesi Kanunu, özürlü dostu sosyal politikaların oluşturulmasına yönelik olarak en somut açılımını, "Büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkileri" kısmında göstermektedir. Buna göre Büyükşehir Belediye Başkanı, "bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürülülerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere özürlü merkezleri oluşturmak"la görevlidir (2004 tarihli Büyükşehir Belediyesi Kanunu; m. 18 m). Buna binaen "Özürlü Hizmet Birimleri" kurulmasına dair bir yönetmelik de yürürlüğe girmiştir (2006 tarihli "Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği).

2005 tarihli Belediye Kanunu da, belediye başkanlarına bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak ve engellilere yönelik hizmetleri yürütmek üzere özürülüler merkezi açma görevini vermektedir (2005 tarihli Belediye Kanunu; m. 38). Diğer taraftan aynı Kanun, "Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur" derken hizmet sunumunda başta engelliler olmak üzere, yaşlı, düşkün ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanması gerektiğinin altını çizmektedir (2005 tarihli Belediye Kanunu; m. 14). Belediyeler bunun yanında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan derneklerin yanında engelli dernek ve vakıfları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilir (2005 tarihli Belediye Kanunu; m. 75).

4. BAĞCILAR BELEDİYESİ'NİN YEREL ENGELLİ POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI

4.1. Bağcılar'da Engelli Profili

Türkiye İstatistik Kurumu'nun yaptığı adrese dayalı 2010 yılına ait nüfus sayımı istatistiklerine göre Bağcılar'ın toplam nüfusu 739 bin civarındadır. 2011 yılına ait toplam nüfus ise 746 binin üzerindedir (<http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/500/30/ilcemizin-sosyal-yapisi.aspx>; Erişim: 10.09.2012). Hızlı bir gelişme trendi gösteren Bağcılar, İstanbul'un en kalabalık ilçesi konumundadır.

Bağcılar Belediyesi Tarafından 2010 yılında yaptırılmış olan Hane Halkı Araştırmalarına Göre Bağcılar'da 13.305 engelli vatandaş yaşamaktadır. Buna göre Bağcılar'da engellilerin oranı % 17,6 civarında olup Türkiye ortalamasının üstündedir. Engellilerin kendi içerisindeki dağılımı ise şu şekildedir (Bağcılar Belediye Başkanlığı; Erişilebilir İstanbul Çalışmaları Sunumu, 2011):

Tablo 1: Bağcılar'da Engelli Türlerine Göre Dağılım

Engelli Türü	Toplam Engelliler İçindeki Oranı
Ortopedik Engelli	% 47
Görme Engelli	% 17
Zihinsel Engelli	%17
İşitme-Konuşma Engelli	% 9
Diğerleri	% 8

Kaynak: (<http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/500/30/ilcemizin-sosyal-yapisi.aspx>; Erişim: 10.09.2012).

4.2. Bağcılar'da Engellilere Hizmet Veren Sosyal Hizmet Kurumları

4.2.1. Engelli Sarayı

Bağcılar Belediyesi tarafından tesis edilen ve “Engelli Sarayı” olarak isimlendirilen merkezin multi-fonksiyonel yönü ağır basmaktadır. Engelli Sarayında düzenlenen sistemli ve programlı sosyo-kültürel etkinlikler, engellilerin toplum hayatına katılmalarına yardımcı olduğu için Sarayın sosyal rehabilitasyon işlevi dikkat çekicidir. Bunun yanında emek piyasasında çalışmak isteyen veya bir meslek sahibi olmak isteyen engelliler için sunulan meslekî eğitim programları da engellilerin istihdamına katkı sağlamaktadır. Engelli Sarayı'nın bu iki sosyal hizmet boyutunu daha yakından ele alalım (Bağcılar Belediye Başkanlığı; Erişilebilir İstanbul Çalışmaları Sunumu, 2011):

- **Sosyo-Kültürel ve Rehabilitasyon Boyutu:** Oturum alanı 2.560 m² olan binanın toplam kullanım alanı 16.500 m²'dir. Bugüne kadar toplam 20.000.000.TL ödenek kullanılmıştır. Engellilerin bütün ihtiyaçlarını karşılayacak kapasitede inşa edilmiş olan bu modern binanın teras katında üzerinde yürünebilen cam döşeme ile iç mekânda aydınlık bir alan sağlanmıştır. Binanın içinde bütün engelliler için ortak kullanım alanları ve salonları mevcuttur. Bunların başında Engelli Aile Rehabilitasyon Odası; Kütüphane; Yüzme Havuzu; Eczane; Satış Birimi; Seminer Salonları; Restoran; Oyun Salonları ve Bay-Bayan Kuaför

Salonu gelmektedir. Bunun yanında değişik engelli gruplara yönelik özel mekân ve odalar da bulunmaktadır (Görme Engelli Odası; Konuşma Engelli Odası).

- **Meslekî Eğitim ve İstihdam Boyutu:** Engelli Sarayının ana amaçlarından en önemlilerinden bir tanesi de işgücü niteliği taşıyan engellilere meslekî eğitim vermek ve emek piyasasına eleman olarak kazandırmaktır. İstihdam odaklı meslekî eğitim programlarıyla sanayi ve hizmet sektörüne kalifiye meslek elemanı yetiştirmenin ötesinde evde çalışmak isteyen engelliler için de özel imkânlar sunulmaktadır. Değişik atölyelerde yetişkin engelliler için sürekli olarak değişik mesleklerle ilgili eğitim programları düzenlenmektedir. Bunların başında desen, ahşap, radyo-yayın-ses ve teknik, ses kayıt, minyatür, telkari, hat, tezhip, ebru, cam, grafik, bilgisayar, resim, kitap basım ve kâğıt gibi değişik meslekî alanlarda istihdam imkânı sağlayan eğitimler verilmektedir.

4.2.2. Engelliler Rehabilitasyon Merkezi

Beş katlı bina ve parktan oluşan Bağcılar Engelliler Rehabilitasyon Merkezinde yemekhane, idarî ve personel dinlenme odalarının dışında engellilerin rehabilitasyonu için düşünülmüş birçok salon ve oda bulunmaktadır. Bunların başında 1 iş-uğraşı odası, 12 bireysel terapi odası, 2 duyu algı odası, okuma yazma sınıfı, 3 fizyoterapi odası, bilgisayar odası ve 3 grup odası gelmektedir. Bütün hizmetler ücretsiz olarak verilmektedir.

4.2.3. İTO Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi

Arsası Bağcılar Belediyesi tarafından tahsis edilen ve İstanbul Ticaret Odası (İTO) tarafından yaptırılan Bağcılar İTO Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi, 2008-2009 eğitim öğretim yılında hizmete girmiştir. Otistik çocukların fiziksel durumlarına uygun olarak yapılandırılmış olan okul ana binasında Bağcılar Rehberlik Araştırma Merkezi, aile eğitimi odaları, çift engelli sınıfları, grup ve bireysel eğitim sınıfları, atölyeler ve oyun odaları, materyal odaları, müzik odaları, rehberlik ve psikolojik danışma servisi ve uygulama odası bulunmaktadır. Duyu algı odası ise 2011-2012 eğitim öğretim yılında faaliyete geçmiştir. (<http://www.itoocem.meb.k12.tr/>; Erişim: 15.09.2012). Merkezde istihdam edilen 30 özel eğitim uzmanı, 7-14 yaş arası 74 otistik çocuğa hizmet vermektedir. 15 özel sınıfın bulunduğu Merkezde, her sınıfta 2 özel eğitimci 4 otistik çocuğa eğitim vermektedir (Bağcılar Belediyesi; Bağcılar'da Sıfır Engel;; t.y.)

4.3. Bağcılar'da Engelli Dostu Yerel Ulaşım Politikaları

Engellilik bağlamında mimarî ve fizikî çevre, engelli dostu mesken ve ulaşım imkânlarının oluşturulması ile yakından ilgilidir. Cadde, sokak, kaldırım, meydan ve park gibi fizikî çevrenin yanında toplu taşıma araçlarının engellilerin ulaşımına ve kullanımına ne kadar uygun hâle getirilirse engelliler de o kadar çok evinden çıkabilecek ve fizikî çevreden o nispette yararlanabilecektir.

Fizikî ve mimarî çevrenin engellilere uygun hâle getirilmesinde yerel yönetimler, önemli bir fonksiyona sahiptir. Nitekim İmar Kanunu ve buna bağlı yönetmeliklerin uygulanmasından öncelikle Belediyeler ve İl Özel İdareleri sorumludur. 2005 tarihli Özürlüler Kanunu ile Büyükşehir Belediyesi Kanuna eklenen 1. ve 2. geçici maddeler ile fizikî engellerin yedi yıl içinde (yani 2012 yılında) giderilmesi hükme bağlanmıştır.

Müeyyidesi olmamakla beraber, kanunla, umuma açık her türlü binalar, yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanlarının bu süre zarfında engellilerin erişebilirliğine uygun duruma getirilmesi istenmektedir. Bununla birlikte kanun, büyükşehir belediyelerinden, şehir içinde sunulan veya denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin yine aynı zaman zarfında engellilerin erişebilirliğine uygun hâle getirilmesini istemektedir. Bununla ilgili olarak 2006/ 8 sayılı

Başbakanlık Genelgesi yayımlanmış olup, belediyelerin yedi yıl için eylem planlarını yapması istenmiştir (Başaran, 2007: 51).

Bu kanunî açılımlarla merkezî yönetim, bütün belediyeler için geçerli olan engelli dostu yerel ulaşım politikalarının temelini atmış olmaktadır. Bu bağlamda Bağcılar Belediyesi de ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik açısından engelli dostu çevre oluşturmada önemli atılımlar gerçekleştirmiştir.

4.3.1. Engelli Dostu Fiziksel Çevre ve Yollar

Sancaktepe mahallesinde yapılan bir örnek uygulamada tüm cadde boyunca (çarşı caddesi) ve yan yol bağlantıları da dâhil engelsiz bir ulaşım ve alışveriş çevresi oluşturulmuştur. Bunun yanında birçok cadde (Eskipazar caddesi, Yenigün 10. sk vb), görme engellilerin ulaşımını kolaylaştırmak adına da akıllı yollar ve uygun eğim düzenlemeleri ile engelsiz bir hale getirilmiştir. Zemin malzemeleri daha düz hâle getirilmiş ve kaldırımlara çıkış için rampa sistemi uygulanmıştır. Böylece engelli vatandaşların gitmek istedikleri yerlere zorlanmadan ve bağımsız olarak ulaşabilme imkânına kavuşabilmiştir. Otobüs duraklarının bulunduğu yerlerde gerekli kaldırım genişliği sağlanmış ve ağaç dibi düzenlemelerde de yine zeminle hem yüz tutularak engelli araçlarının takılmaması için tedbirler alınmıştır.

Bağcılar Belediyesi, ilçe genelinde cadde ve sokaklar bazında yapılan yeni düzenleme projeleri kapsamında engellilerin tüm yollarda karşılaştıkları sorunları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Bağcılar tramvay hattında olduğu gibi tramvay ulaşım aksında yine rampalarla engelli ulaşımı sağlanmaktadır. Kapalı pazar alanı girişleri ve içindeki bölümler, engelli vatandaşların ihtiyaçlarını dikkate alan bir anlayışla uygun olarak düzenlenmiştir. Mesela bu pazar yerinde engelliler için tasarlanmış wc'ler bulunmaktadır (Bağcılar Belediye Başkanlığı; Erişilebilir İstanbul Çalışmaları Sunumu, 2011).

4.3.2. Engelli Dostu Parklar ve Bahçeler

Koca Yusuf Parkı, Namık Kemal Parkı, Yıldıztepe Parkı ve Merkez Aile Parkı gibi birçok park, engellilerin de kullanımına elverişli bir şekilde düzenlenmiştir. Bağcılar genelinde kafeteryalar dâhil park içi ulaşımında rampa sistemleri oluşturulduğundan dolayı engellilerin ulaşımı kolaylaştırılmıştır. Sosyal tesisler ve bunlara bağlı park alanlarının girişleri ve bağlantı yolları yine engellilere uygun biçimde tasarlanmış ve bütün halkın hizmetine sunulmaktadır. Bağcılar Belediyesi, yeni yapılacak tüm park düzenlemelerinde, engelli bireylerin de rahatlıkla faydalanabilecekleri, kafeteryadan oyun gruplarına ve oturma alanlarından wc'lere kadar "Sıfır Engel" sloganı altında engelsiz parklar hedeflemektedir.

Engelliler Sarayı ve Engelliler Rehabilitasyon binaların arasında kalan ve tamamen engellilerin kullanımına yönelik düzenlenmiş özel bir park olan Sağlık Parkı'nda engelli dostu çocuk oyun elemanları engelli çocukların hizmetine sunulmuştur. Bu oyun elemanları Bağcılar genelindeki diğer parklarda da planlanmış ve engelli çocukların evlerinin yanındaki parklarda kendilerini diğer çocuklardan farklı hissetmeden arkadaşları ile birlikte aynı ortamda oynama fırsatı yakalayabileceklerdir. Engelli dostu çocuk parklarının zemininde kullanılan andezit döşeme ile düz bir yüzey oluşturulmuştur. Böylece park girişleri de dâhil olmak üzere tüm alanda engelli çocukların hareketine mani olacak bütün fizikî engeller ortadan kaldırılmış durumdadır (Bağcılar Belediye Başkanlığı; Erişilebilir İstanbul Çalışmaları Sunumu, 2011).

4.3.3. Kamu Binalarının Erişilebilirliği

Kamuya ait binaların girişinde ve bina içlerinde son yıllarda yenilemeler ve tadilatlar yapılarak engelli vatandaşların kamu binalarının içerisine daha kolay girebilmeleri sağlanmıştır. Bu çerçevede başta Bağcılar Belediye Başkanlığı olmak üzere birçok resmî kurum ve kuruluşun iç ve dış mekânlarında engellilere uygun fizikî düzenlemeler yapılmıştır. Kamu binalarının engellilere uygun hale getirilmesinin çalışmalarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Bağcılar Belediye Başkanlığı; Erişilebilir İstanbul Çalışmaları Sunumu, 2011):

- **Camiler:** Camilerin kafeterya ve kütüphelerin girişleri eğim ve rampa uygulamaları ile engelliler için uygun hale getirilmiştir. Camilerin birçoğunda engelli wc'ler ilave edilmiştir.

- **Kadın ve Aile Kültür Sanat Merkezi:** Bütün halka hizmet veren Kadın ve Aile Kültür Sanat Merkezi'nin çevresi bütünüyle engelli dostu nitelik taşımaktadır. Bahçe girişi ve avlu içindeki hareket mekanları rampalar ve basamaksız girişlerle engellilere uygun hâle getirilmiştir. Ayrıca engellilerin bina içinde daha rahat hareket edebilmeleri için asansörler de bulunmaktadır.

- **Aile Sağlığı Merkezleri:** Belediye tarafından yapılmış olan hemen bütün Aile Sağlığı Merkezlerinde engelliler için asansörler ve dış bölümlerinde de rampalar bulunmaktadır.

- **Bilgi Evleri:** Bilgi evlerinin de tamamı ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik açısından engelli dostu hâle getirilmiştir. Bu bağlamda bilgi evlerinde engelli wc'ler, asansörler ve dış rampalar bulunmaktadır. Ayrıca 22 muhtarlık binalarının önüne rampalar yapılmıştır.

- **Okullar:** Belediyeler, *devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir* (2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu; m. 14 a-b). Bağcılar Belediyesi sınırları içinde kalan yeni okul binalarında engelli girişleri ve her kattaki ulaşım imkânları planlanarak yapılmış ve erişilebilirlik ilkelerine göre hayata geçirilmiştir. Bağcılar Belediyesi, eski okullarda da ihtiyaç ve talepler doğrultusunda ilave asansörler ve rampalar monte etmiştir. Belediye tarafından her okula engelli wc'ler de ilave edilmiştir. Bağcılar genelinde yapılan ve bundan sonra yapılması planlanan tüm okullar için giriş rampaları, engelli wc'leri ve asansörler projelerin vazgeçilmez unsurlarından sayılacaktır.

2005 tarih ve 5378 sayılı Özürlüler Kanunu çerçevesinde yapılan fizikî dönüşüm çalışmaları sürecinde 2012 yılı itibariyle kamusal alanlarda yapılan çalışmalarla eğitim kurumlarının % 60'ı, çocuk parklarının % 72'si, muhtarlık binalarının % 100'ü, mahalle konaklarının % 70'i, Aile Sağlığı Merkezlerinin %88'i ve Emniyet binalarının %75'i erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik açısından tamamlanmış bulunmaktadır. Bağcılar Belediyesi tarafından ortaya konulan "Sıfır Engel" hedefi doğrultusunda fizikî ve çevresel engelleri azaltmak veya bütünüyle ortadan kaldırmayı yönelik çalışmalar ile ilgili önemli adımların atıldığını söylemek mümkündür.

4.4. Bağcılar'da Engelli Dostu Yerel İstihdam Politikaları

Belediyelere, kanunî hükümler açısından doğrudan iş yerleri açma gibi somut bir görev yüklenilmemektedir. Ancak belediyeler, meslek ve beceri kazandırma kurslarıyla engellilerin istihdamına dolaylı olarak yardımcı olabilmektedirler. Daha somut bir ifadeyle belediyeler, engelli işgücüne dönük olarak meslek edindirme merkezleri veya çalışma atölyeleri açıp, işsiz engellilere meslekî vasıf kazandırarak, emek piyasasında iş bulmalarında destekçi olabilirler. Bunun yanında normal işgücü piyasasına kazandırılmaları güç olan zihinsel engelliler, ağır derecede engelliler ve birden fazla özrü olan engellilerin de

istihdam edilmeleri son derece önemlidir. Bu kesim için evde çalışma gibi alternatif iş imkânlarının oluşturulması elzemdir. Bu doğrultuda Belediye Kanunu, belediyelere (meslekî) eğitimle ilgili görevler de vermiştir. Şöyle ki, madde 14 a'da belediyelere yönelik olarak, “meslek ve beceri kazandırma hizmetlerini yapar veya yaptırır” hükmü geçmektedir.

4.4.1. Bir İstihdam Projesi Olarak “Engelliler Akademisi Projesi”

“Engelli Sarayı” binası, engelliler için plânlanmış değişik sosyal projelerin uygulanmasında önemli bir yer almaktadır. Bu projelerin başında engelliler ve aileler için meslek edindirme kurslarının düzenlenmesini öngören “Engelliler Akademisi Projesi” gelmektedir. Proje sahibi olan Bağcılar Belediyesi, bu projeyi 2011 yılında başlatmış ve 2013 yılında tamamlamayı plânlamaktadır. 18 ay sürecek olan projenin toplam bütçesi 1.253.926,47 TL'dir. Belediyenin projeye katkısı 313.607,01 TL'dir. Avrupa Birliği'nden elde edilen hibe miktarı ise 940.319,46 TL'dir <http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/217/7566/engelliler-akademisi-projesi.aspx>; Erişim: 09.09.12).

Bu proje, Bağcılar Belediyesi Başkanı Lokman Çağırıcı'nın bir Önsözü ile başlayan bir kitapçıkta tanıtılmaktadır (Engelliler Akademisi Projesi STB-44; Bağcılar Belediyesi; t.y.). Bu kitapçıktan elde edilen bilgiler engelli dostu sosyal hizmetler açısından ele alınacak ve tarafımızca değerlendirilecektir.

4.4.1.1. Projeye Ortak Olan Kurumlar

İl yerel yönetimine (İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne) bağlı, ilçe yerel yönetim birimi statüsünde olan Bağcılar Belediyesi, “Engelliler Akademisi Projesini” kendi başına yürütmekten ziyade projeye etkinlik kazandırmak öngörüsüyle alanında uzmanlık hizmetleri verebilecek birçok proje iştirakçisi ile birlikte bu projenin altına imza atmıştır. İştirakçiler arasında aşağıda daha etraflıca tanıtıldığı üzere 4 (dört) kurum yer almaktadır:

- **İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA):** İSTKA, 5449 sayılı kanuna dayanarak Bakanlar Kurulu'nun 10.11.2008 tarih ve 2008/14306 sayılı kararı ile kamu-özel kesim ve STK'lar arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak isteyen İSTKA, Aralık 2009'da uzman ve destek personeli istihdamı ile birlikte aktif olarak faaliyete geçmiştir

- **T.C. Kalkınma Bakanlığı:** 1960 yılında başbakanı bağlı olarak kurulan T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 2011 yılında T.C. Kalkınma Bakanlığına dönüştürülmüştür.

- **T.C. Kaymakamlığı Bağcılar Milli Eğitim Müdürlüğü:** İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi – özel okul ve kurumlar arasında Türk Milli Eğitimi'nin amaçları doğrultusunda hizmet veren resmi bir kurumdur.

- **İstanbul İl Özel İdaresi:** İstanbul'un yaşanabilir ve sürdürülebilir bir “Dünya Kenti” olması için, sınırlı kaynaklarıyla hizmet vererek azamî faydayı elde etmek maksadıyla hizmet veren İstanbul İl Özel İdaresi, bu projenin dördüncü iştirakçisidir.

4.4.1.2 Projenin Amacı, Stratejik Öngörüsü ve Sosyal Fayda Boyutu

Engelliler Akademisi Projesinin temel gayesi veya misyonu, engelli bireylerin ve ailelerinin istihdamını sağlamak düşüncesiyle kendilerine 15 farklı meslek alanında meslek edindirme kursları sunmaktır. Bunun yanında meslek edindirme kurslarına paralel olarak sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler de tertiplenmektedir. Böylece engellilerin ve

ailelerinin kendileriyle ve toplumla barışık olmalarına ve sosyo-ekonomik gelişimlerine katkı sağlanmak istenmektedir. Emek piyasasında iş bulamayan engellilerin elde ettikleri meslekî tecrübeyle alternatif bir iş imkânı olarak “evde istihdam” edilebilmeleri de bu projeye düşünülmektedir. Meslek edinme ile birlikte engellilerin özgür ve kendi kendine yeterli olabilmeleri için kapsamlı psikolojik danışmanlık hizmetleri içeren uyum seminerleri de düzenlenmektedir. Böylece engelliler ve ailelerinin kendilerini daha rahat ifade edebilme yeteneklerinin artırılması ve sorunlarla kendi başlarına mücadele edebilmenin yolları gösterilmek istenmektedir. Projenin vizyonel yönüne bakılırsa toplumun sosyo-ekonomik gelişimine paralel olarak engellilerin de bu gelişimsel sürece dâhil edilmeleri ve sosyo-ekonomik hayattan uzak kalmamaları arzu edilmektedir. Dezavantajlı sosyal gruplar olarak kabul edilen engellilerin bu dezavantajdan kurtulabilmeleri ve sosyal hayata daha sıkı tutunabilmeleri için, böyle projelerle mutlaka desteklenmesi gerekmektedir (<http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/217/7566/engelliler-akademisi-projesi.aspx>; Erişim: 09.09.12).

Sosyo-kültürel ve ekonomik olmak üzere iki boyutlu bir proje olan “Engelliler Akademisi Projesi”nin sürdürülebilir ve kalıcı olması yönünde yoğun çaba sarf edildiği görülmektedir. “Engelliler Akademisi Projesi” bir taraftan engellilerin meslekî ve sosyo-kültürel gelişimini sağlarken diğer taraftan da toplumsal farkındalık ve hassasiyet düzeyinin artırılmasına ön ayak olmaktadır. Dolayısıyla bu gibi projeler, ciddi ve samimî bir şekilde güvenilir kurumlar aracılığıyla hayata geçirilmesi halinde sosyal sinerjik katmanlarıyla toplumsal kaynaşmaya da önemli katkıları olmaktadır.

Bu yönüyle projenin birden fazla sosyal fayda sağlayabileceğini söylemek mümkündür: Bunların başında işgücü niteliği taşıyan engellilere fırsat eşitliği sağlamak suretiyle engelli istihdamını artırmak ve böylece sosyal adaleti tesis etmek gelmektedir. İş sahibi ve dolayısıyla gelir sahibi olan engellilerin sosyo-ekonomik sorunlarına kalıcı çözümler getirmek suretiyle engelliler dezavantajlı konumdan kurtulmuş olurlar ve sosyal hayata daha kolay uyum sağlayabilirler. Bağcılar Belediyesinin sosyal sorumluluk anlayışının bir yansıması olarak ortaya çıkan bu proje, kurumsal sorumluluk bilincinin katkılarıyla toplumsal sorumluluk ve farkındalık alanına da önemli katkılar sağlayacağı açıktır. Toplumun engellilere bakışındaki olumlu değişimle birlikte engelli olanlarla olmayanlar arasında sağlıklı bir iletişim atmosferi de oluşacak ve bütüncül bir sosyal gelişme sağlanabilecektir (<http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/217/7566/engelliler-akademisi-projesi.aspx>; Erişim: 09.09.12).

Toplumun engelli algısında olumlu sonuçlar elde edebilmek için, atölyelerde üretilen ürünler, sergilerle ilçe halkının ilgisine sunulmaktadır. Böylelikle toplumda sosyal duyarlılık ve farkındalık oluşturulmak istenmektedir. Tüm gün açık kalan sergilerde, engelliler ürünlerini bizzat kendileri satabilmekte ve böylece "Sosyal Hayatta Biz de Varız" mesajı vermektedirler.

4.4.1.3. Projeden Yararlanacak Engelli Kesim ve Sunulan Hizmetler

Projeden yararlanacak engelli grupların başında ortopedik, görme, işitme, konuşma ve zihinsel engelliler gelmektedir. Yaş grubu açısından bu kesimden iki hedef grup belirlenmiş, bunun yanında bütün engelli grupları için ortak psikolojik danışmanlık hizmetleri de tasarlanmıştır (<http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/217/7566/engelliler-akademisi-projesi.aspx>; Erişim: 09.09.12):

- **3 ile 6 Yaş Arası Engelli Grup:** Bilindiği üzere engelli ailelerin en büyük sıkıntılarının biri, engelli çocuklara yönelik okul öncesi eğitim hizmetlerinin yetersizliğidir. Bu yaş grubundaki engelli çocuklara “Engelli Çocuklar Gündüz Bakım Evi” ile ücretsiz olarak okul öncesi eğitim verilecek ve böylece terapi süreçlerine destek olunacaktır. “Engelli

Çocuklar Gündüz Bakım Evi”, engelli çocukların gelişimine erken safhada katkıda bulunmak üzere sosyal, psikolojik ve eğitim hususunda önemli hizmetler sunmaktadır. Velilerin engelli çocukları sebebiyle kursa katılabilmelerini sağlayabilmek için açılan bakımevine sabah grubuna 26 engelli çocuk, öğlen grubuna ise 27 engelli çocuk devam etmektedir. Okul öncesi eğitimin verildiği bakımevinde engelli çocukların sosyalleşmesi daha kolay olmaktadır (Çeliktürk; 2012).

- **14 ile 60 Yaş Arası Engelli Grup ve Aile Fertleri.** Bu kesime bilgisayarlı muhasebe,

- **Bütün Katılımcılar İçin Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri:** Profesyonel psikolojik danışmanlık hizmetleriyle özellikle aile ilişkilerinde yaşanan iletişim sorunlarına çözüm getirilmek istenmektedir. Psikolojik danışmanlık hizmetleri kapsamında uygulanan telkin, kıyaslama, rehberlik ve ikna yöntemleriyle engelli ailelerin psiko-sosyal farkındalık düzeyleri artmaktadır. Böylece aşağılık kompleksi gibi yanlış tutum ve davranışlardan vazgeçerek, eksikliklerini giderebilme ve kendilerini geliştirme imkânına sahip olabilmektedirler.

4.4.1.4. Projenin Sosyo-Kültürel ve Sanatsal Boyutu

Meslekî eğitim alan engelli bireylerin sosyal hayatlarını zenginleştirmek maksadıyla proje kapsamında kendilerine değişik sosyal, kültürel ve sanatsal etkinlikler de sunulmaktadır. Etkinliklere katılım, projeye kayıt esnasında engellilerin tercihiyle gerçekleştirilmektedir. Sanatsal aktiviteler çerçevesinde engellilerin eğitim dışında kalan zamanlarını değerlendirebilecekleri ebru, karikatür, yağlı boya resim gibi görsel sanat programları sunulmaktadır. Engelliler için özel olarak inşa edilen yüzme havuzunda yüzme derslerinin yanı sıra hidroterapi hizmeti de verilmektedir. Müzik etkinlikleri kapsamında ise, koro faaliyetleriyle sosyal etkinlik çalışmaları yapılmaktadır. Engelli Sarayında bir de kütüphane ile oyun odası bulunmaktadır. Burada engelliler arkadaşlarıyla birlikte masa tenisi, bilardo ve satranç oynayabilme imkânına sahiptirler.

4.4.2. Bir İstihdam Projesi Olarak “Engelsiz Eğitim Projesi”

Proje sahibi Bağcılar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü olmakla birlikte bu projeye Bağcılar Belediyesi de ortaktır. 2012’de başlayan proje 2013’de tamamlanacaktır. Bir başka ifadeyle projenin uygulama süresi 12 aydır. Proje bütçesi, 858.794,40 TL olup bunun 85.879,40 TL’si proje sahibine, 772.914,96 TL’si ise hibe veren Avrupa Birliği’ne aittir. “Engelliler Akademisi Projesi”nin bir nevi devamı olan bu projenin de temel amacı engellilere yönelik meslekî eğitimlerle onların istihdam edilebilirliklerinin artırılmasını ve sosyal hayata kazandırılmasını sağlamaktır (<http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/217/7567/engelsiz-egitim-projesi.aspx>; Erişim; 11.09.12).

“Engelliler Akademisi Projesi”nden biraz farklı olarak hedef kitle olarak iş ve(ya) meslek sahibi olabilecek 16-60 yaş grubuna mensup ortopedik, zihinsel, konuşma, işitme ve görme engelliler tercih edilmiştir. “Engelliler Akademisi Projesi”nde olduğu gibi bu projeden de verimli neticeler elde edebilmek için engelli aileler de sürece dâhil edilmektedir. Gündüz Bakım Evi’nde eğitimlere katılan engelli ailelerin çocuklarına ücretsiz bakım hizmetleri verilmektedir. Ayrıca proje kapsamında yine sosyo-kültürel ve sanatsal etkinlikler düzenlenmektedir. Projenin en önemli ve en somut çıktısı ise meslekî eğitim alanında yapacağı katılardır. Aşağıda 10 farklı alanda sunulan meslek eğitim programları sıralanmıştır (Engelsiz Eğitim Projesi; ENİ-26; Engelliler Sarayı):

- Nikâh şekeri ve çiçek yapımı eğitimi.

- Uygulamalı grafikerlik eğitimi.
- Görme engelliler için Braille alfabesi eğitimi.
- Görme engelliler için bilgisayar eğitimi.
- Uygulamalı aşçılık eğitimi.
- Uygulamalı pasta üretim eğitimi.
- Özellikle zihinsel engelliler için iş atölyesinde el becerisi ve montaj eğitimi.
- Büro yönetimi ve sekreterlik eğitimi.
- Kasiyerlik ve reyon personeli eğitimi.
- Kariyer destek eğitimleri.

4.5. Engelli Dostu Yerel Eğitim Politikaları

Belediye Kanunu, belediyelere eğitim ve spor ile ilgili görevler de vermiştir. Belediyeler, *devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir* (2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu; m. 14 b). *Gerektiğinde, öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclisi kararıyla ödül verebilir*” (2005 tarihli Belediye Kanunu; m. 14 a, b).

Bağcılar Belediyesi, eğitim hizmetlerini sürekli olarak genelde “Engelli Sarayı”nda gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda 2007 yılından beri engelli veli eğitim seminerleri düzenli olarak tertiplenmektedir. Örneğin Yard. Doç. Dr. Ayten Uysal, 29 Aralık 2007 gününde "Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocuklarda Cinsel Gelişim, Cinsiyet Eğitimi ve Hijyen Eğitimi" vermiştir. Daha sonra bu seminer, Dr. Mustafa Güveli tarafından iki kez daha verilmiştir.

2008 tarihinde Erdal Topaloğlu tarafından "Otizm" konulu seminer verilmiştir. Psikolog Dilek Özdemir tarafından ise "Mental Retardasyon", Psikolojik Danışman Dilek Toprak Caymaz tarafından "Down Sendromu", Fizyoterapist Funda Tepe tarafından "CP ve Sınıflandırılması", Faruk Acarsoy tarafından "Kişisel Gelişim" yapılmıştır, Erdal Topaloğlu ise "Otistik Çocuğa Sahip Ailelerin Çocukları ile Evde Yapabilecekleri Etkinlikler" konulu seminerler vermişlerdir.

2009 yılında ise aile terapisti psikolojik danışman Necla Göveç “Cinsel Eğitim” ve “Disiplin” konulu seminerler verilmiştir. Aynı yıl psikolog Kübra Akharman “Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu - Öğrenme Güçlüğü” konulu bir seminer, psikolog Sevgi Öztürk “Ergenlik Dönemi” konulu bir seminer, psikolog Filiz Özkan “Kadınlarda Ruh Sağlığı” konulu bir seminer ve psikolojik Danışman Reyhan Çakmak Yeşilova “Çocukla İletişim” konulu bir seminer vermiştir.

2010 yılında psikolog Kübra Akharman "Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu" adlı bir seminer, Psikolog Sevgi Öztürk "Anne-Baba Tutumları" konulu bir seminer ve Psikolog Filiz Özkan "Aile eğitimi ve önemi" konulu bir seminer vermiştir (<http://www.bagcilar.bel.tr/kategori/138/2/akademik.aspx>; Erişim: 13.09.2012)

Bunun yanında belediye adına çalışan eğitimcilere, kendilerini yetiştirmeleri ve bilgilerini tazelemeleri için, her ay düzenli olarak hizmet içi eğitim seminerleri verilmektedir (<http://www.bagcilar.bel.tr/kategori/138/2/akademik.aspx>; Erişim:13.09.2012).

4.6. Engelli Dostu Yerel Spor Politikaları

Bağcılar Belediyesi bünyesinde kurulan Engelliler Spor Kulübü (BESK) sayesinde engelli gençler, spor aktiviteleri ile kendilerini bedenlen geliştirme imkânını elde

edebilmektedirler. Bağcılar Engelliler Spor Kulübü özellikle basketbol, voleybol ve maraton gibi disiplinlerde profesyonel engelli sporcular da yetiştirmektedir.

Buradan yetişen engelli sporcular, ulusal ve uluslar arası müsabakalara katılma hakkı da elde etmektedir (Beşinci Uluslararası Runtalya Maratonu, Bedensel Engelliler Atletizm Türkiye Şampiyonası, 33. Avrasya Maratonu vb). Bağcılar Engelliler Spor Kulübü'nü en başarılı bir şekilde temsil eden engelli sporcuların başında Hamide Kurt, Ömer Cantay, Birol Kamar, Semih Görkem Kıyar, Zübeyde Süpürgeci, Damla Ülker, Hamza Doğan ve Mahmut Çarıkçı gelmektedir. Bir otomobilin çarpması sonucu 9 yaşından bu yana tekerlekli sandalyeye bağımlı olarak hayatını sürdüren Hamide Kurt ise Antalya'daki uluslararası Runtalya'da tekerlekli sandalye maraton kategorisinde üç yıldır birinci olmuştur. Engelleri unutmak için sportif faaliyetler, iyi bir meşguliyet alanı olduğu kadar engelli sporcuların Türk sporuna kazandırdıkları ödüllerle motivasyonları daha da artmaktadır (<http://www.spordasondakika.com/antalya-da-tekerlekli-sandalye-maratonu-nda-hamide-kurt-un-basarisi-7-mart-2011-39052h.htm>; Erişim: 15.09.2012).

4.7. Engelli Dostu Yerel Katılımcı Demokrasi Politikaları

Belediye Kanunu, ister STK temsilcisi olsun veya olmasın bütün engellilerin yerel yönetim mekanizmalarının içinde yer almalarını katılımcılık ve yerinden yönetim ilkeleri açısından önemsemektedir. Buna göre, “Belediyeler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasî partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar” (2005 tarihli Belediye Kanunu; m. 76).

Katılımcı demokrasi ve sosyal dayanışma anlayışı, kent insanının gönüllü katılımı ile bir anlam ifade etmektedir. Diğer taraftan belediyeler tarafından dezavantajlı sosyal gruplara yönelik olarak yürütülen hizmetlerin etkinliği ve verimliliği de kent insanının desteğine bağlıdır. Bundan dolayıdır ki Belediye Kanunu'nun 77. maddesi, yerel sosyal dayanışma ve bütünleşme açısından gönüllü katılımın önemine işaret ederken, aktif sosyal politikaların uygulanmasında gönüllü kişilerin katılımına yönelik programların yapılmasını öngörmektedir. Vatandaşlık, hemşehrlik ve kent bilincinin geliştirilmesinde önemli bir sosyal fonksiyona sahip olan kent konseylerine geniş sosyal kesimlerin gönüllü katılımlarıyla engellilerin toplum hayatına katılımı daha da kolaylaşacaktır. Bu yönüyle genel anlamda Kent Konseyleri, dar anlamda Engelli Meclisleri engellilerle kent halkı arasında adeta birleştirici bir unsur olmaktadır.

Bağcılar Belediyesi bu doğrultuda engelli dostu yerel katılımcılık ilkesini benimsyerek, bünyesinde engellilerle ilgili sorunların tespiti ve çözümüyle ilgili olarak 2003 yılında 45 kişiden meydana gelen bir Engelliler Meclisi oluşturmuştur. Engelliler Meclisi, engellilerin sosyal ve ekonomik hayatta daha aktif bir şekilde yer almaları için, siyasî karar mekanizmalarda yer almak isteyen engellilere yerel demokratik sürece katılma hakkı tanımaktadır. Engelliler Meclisi, kendi içinden meclis kararlarını yürütmekle görevli 9 kişilik bir icra kurulu seçmektedir. Bu icra kurulu hemen her hafta bir araya gelmekte ve 3 ayda bir toplanan Engelliler Meclisine faaliyetlerini raporlarlar halinde sunmaktadır (<http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/23/235/engelliler-meclisi.aspx>; Erişim: 16.09.2012).

İcra Kurulu, engellilerin özel sorunları ile ilgili çalışmalar yapmakta, rojeler geliştirmekte ve gerekli gördüğünde özel çalışma komisyonları da seçmektedir. Bu çalışmalar sayesinde Belediye hizmetleri açısından eksiklikler tespit edilmekte ve yerel yöneticilerle ortak çözümler üretilmektedir (Bağcılar Belediye Başkanlığı-Özürlüler Meclisi Kuruluş Yönetmeliği).

Bağcılar Belediyesi, engelli dostu katılımcı demokrasiyi daha da geliştirmek adına 2000 yılından beri her yıl geniş katılımlı “Engelliler Şurası” da tertiplemektedir. Aralık 2011 yılında yapılan 11. Engelliler Şurası’nda da geleneksel olarak icra kurulu başkanı yıllık faaliyet raporunu takdim etmiştir. Engellilere ve ailelerine değişik bilimsel tebliğler sunulduktan sonra Bağcılar Belediye Başkanı Lokman Çağırıcı tarafından engellilere akülü araba, görme engelli vatandaşlara ses kayıt cihazı ve baston gibi araç-gereçler verilmiştir. Şurada Engelliler Meclisi için ayrıca başkanlık seçimi yapılmıştır (<http://bagcilar.bel.tr/kategori/373/0/engelliler-surasi.aspx>; Erişim:17.09.2012).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bağcılar Belediyesi’nin, özellikle 2005 tarihli “Özürlüler Kanunu”nun yürürlüğe girmesiyle birlikte hemen her sosyo-kültürel ve idarî nitelik taşıyan bina ve yapıların yanında yolların, park, bahçe ve rekreasyon alanlarının engellilerin kullanımına ve ulaşılabilirliğine uygun hâle getirilmesinde yoğun çaba gösterdiği görülmektedir. Belediye, “Engelli Sarayı” gibi engelliler için özel olarak tesis ettiği hizmet binalarını değişik sosyal projeler için aktif olarak kullanmaktadır. Bu doğrultuda Belediye, bu binalarda ilgili kurum ve kuruluşlarla sıkı işbirliği yaparak, işgücü niteliği taşıyan engelliler için bölgenin emek piyasasına uygun mesleklerde, meslek ve beceri kazandırma kursları düzenlemektedir.

Engellilere yönelik sosyal ve kültürel amaçlı hizmetlerin sürekli ve ücretsiz olarak sunulması, şüphesiz engelliler için yerel bazda tanınan katılımcı demokrasinin bir yansımasıdır. Bu bağlamda bütünüyle engellilerden oluşan ve özerk (bağımsız) bir statüye sahip olan Engelliler Meclisi, oluşturduğu icra kurulu ve komisyonlarıyla engelli sorunlarının çözümünde etkin bir şekilde Belediyeye yardımcı ve destekçi olmaktadır. Engellilerin toplum ve kent hayatı ile bütünleşmelerini sağlayıcı ve kolaylaştırıcı çalışmalarını sistemli ve programlı bir şekilde yürüten Bağcılar Belediyesi, engelli dostu meslekî, sportif, sosyal ve kültürel aktivitelerle yerel sosyal politika aktörü olma noktasında öncü bir konumdadır. Özellikle kamu kurum ve kuruluşları ile ortalığa yapılan istihdam amaçlı projeler, işsiz engellileri nitelikli işgücü haline getirmekte ve çalışma hayatına katılmalarını kolaylaştırmaktadır.

Şüphesiz yerel engelliler politikalarının geliştirilmesine yönelik olarak orta ve uzun vadede birçok yeni proje ve program uygulama alanına kazandırılabilir. Mesela bundan böyle Bağcılar Belediyesi, meslekî rehabilitasyon hizmetlerinin yanında toplum temelli rehabilitasyon programlarına da ağırlık verebilir. Bunun için de özellikle sivil toplum alanında özellikle engelliler tarafından kurulmuş olan dernek ve vakıflarla daha yoğun işbirliği yapılabilir. Bunun ötesinde maddî durumu müsait olmayan engellilerin özel konumlarına uygun araçlarla veya engelli dostu toplu taşıma araçlarıyla ikamet ettikleri konutlardan hastane, cami, gündüz bakım merkezi, okul ve rehabilitasyon merkezi gibi yerlere ulaşımını sağlayan daha yaygın ve etkin bir ulaşım sistemi oluşturulabilir. Ayrıca bakıma muhtaç engellilere ve yaşlılara periyodik evde bakım hizmeti sağlayan yerel bakım güvence modelleri geliştirmek de engelli dostu yerel sosyal politikalar bağlamında düşünülebilir. Diğer alanlarda olduğu gibi evde tıbbî ve bunun tamamlayıcı olarak sosyal ve manevî bakım hizmetlerinde de Bağcılar Belediyesi öncü konumunda olabilir.

Dolayısıyla engelleri aşmak, gidermek veya azaltmak bağlamında engelli dostu yerel sosyal politikaların alanlarını katılımcı demokrasi anlayışı doğrultusunda ve buna binaen yerel halkın da tasvibini ve onayını alarak genişletmek, engellilerin toplum hayatına tam katılımlarına önemli derecede katkı sağlayacaktır. Bağcılar Belediyesi, daha “Özürlüler Kanunu” yürürlüğe girmeden önce engelli dostu yönetim anlayışı ile yerel engelliler politikalarının temellerini oluşturmuş ve ilerleyen yıllar içinde artan sorumluluk bilinci ile

engellilerin lehine uygulama alanlarını genişletmiştir. Böylece henüz rehabilite edilememiş engellilerde daha çok görülen suçluluk duygusu, aşağılık kompleksi ve özgüven eksikliği gibi psiko-sosyal olumsuzluklar büyük çapta giderilebilmiştir. Kendileri ve sosyal çevreleriyle barışık, üretken ve mutlu engellilerden oluşan bir kent toplumunun kalıcılığını sağlayabilmek için, engelli dostu yerel sosyal politikaların sürdürülebilirliği önemlidir. Bu bağlamda Bağcılar Belediyesi de aktif, dinamik, katılımcı, yenilikçi ve pro-aktif rolünü korumalı ve sürekli olarak geliştirmelidir.

KAYNAKÇA

2004 tarih ve 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu”.

2005 tarih ve 5378 sayılı “Özürülüler Kanunu”.

2005 tarih ve 5393 sayılı “Belediye Kanunu”.

2006 tarih ve 26261 sayılı “Büyükşehir Belediyeleri Özürülü Hizmet Birimleri Yönetmeliği”.

2006 tarih ve 26313 sayılı “Kent Konseyi Yönetmeliği”.

Altan, Ö. Zühtü; (2001); “Sakatların İstihdam Edilerek Korunmalarını Öngören Sosyal Politikalar ve Türkiye”; 28.04.2001 tarihli Bolu’daki Özürülüler İdaresi Başkanlığı Seminer Notu.

Aysoy, Mehmet; (2004); AB Sürecinde Özürülüler Politikası, Açık Yayınları; Ankara.

Aytaç, Serpil; (2000). Özürülü Rehabilitasyonunun Artan Önemi, *Dokuz Eylül Üniversitesi (Elektronik Versiyon) Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, 9-18, Nisan-Haziran, İzmir; (Erişim:11.09.2012).

Bağcılar Belediye Başkanlığı; Erişilebilir İstanbul Çalışmaları Sunumu, 2011.

Bağcılar Belediye Başkanlığı; Özürülüler Meclisi Kuruluş Yönetmeliği.

Bağcılar Belediyesi; Bağcılar’da Sıfır Engel; t.y.

Baran, H. S. (2009). Büro Hizmetlerinde Çalışan Engellilerin İş Tatmin Düzeylerinin İncelenmesi: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Ankara Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE.

Başaran, Sermet; (2007); “Özürülülerin Toplumsal Bütünleşmesinde Yerel Yönetimlerin Önemi”; *Sosyal Politikalar Dergisi*; Sayı 2; Kış.

Çeliktürk, Volkan; (2012); “Engelli Sarayı engel tanımıyor”; *Star Gazetesi*; 27.08.2012.

<http://bagcilar.bel.tr/kategori/373/0/engelliler-surasi.aspx>; Erişim: 17.09.2012.

<http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/217/7566/engelliler-akademisi-projesi.aspx>; Erişim: 09.09.12.

<http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/217/7567/engelsiz-egitim-projesi.aspx>; Erişim; 11.09.12.

<http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/23/235/engelliler-meclisi.aspx>; Erişim: 16.09.2012.

<http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/500/30/ilcemizin-sosyal-yapisi.aspx>; Erişim: 10.09.2012.

<http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/500/30/ilcemizin-sosyal-yapisi.aspx>; Erişim: 10.09.2012.

<http://www.bagcilar.bel.tr/kategori/138/2/akademik.aspx>; Erişim: 13.09.2012.

<http://www.itoozem.meb.k12.tr/>; Erişim: 15.09.2012.

<http://www.spordasondakika.com/antalya-da-tekerlekli-sandalye-maratonu-nda-hamide-kurt-un-basarisi-7-mart-2011-39052h.htm>; Erişim: 15.09.2012.

Seyyar, Ali; (2006); zrnlere Adanmış Sosyal Politika Yazıları; Adapazarı Bykřehir Belediyesi Yayınları; Mayıs.

Seyyar, Ali; Sosyal Siyaset Ekseninde Yerel zrnller Politikası (zrnl Dostu Yerel Sosyal Politikalar); Yerel Siyaset Dergisi; Sayı 27; 2008.